

Slovenski Pravniki.

Leto XIX. V Ljubljani, 15. februarija 1903. Štev. 1. in 2.

K uporabi kazenskega pravnega reda.

I.

O sodni nepristojnosti v postopanju radi prestopkov. Ali more druga instanca razsodbo prve instance smatrati za sklep?

Glede nepristojnosti, ki se pokaže v postopanju zaradi prestopkov, določa § 450 k. pr. r. (citujoč §-a 46 in 449) za okrajnega, in §-a 474, 475 odst. 2 in 3 k. pr. r. za vzklicnega sodnika.

Glasom §-a 450 k. pr. r. naj okrajni sodnik, če meni, da ni pristojen, ker gre za pregrešek ali hudodelstvo, to naznani državnemu pravdništvu pri sodnem dvoru I. instance ali pa zasebnemu obtožitelju. Če pa sodni dvor I. instance ali višje sodišče stvar zopet zavrne v pristojnost okrajnega sodnika, le-ta ne sme več pristojnosti odklanjati, — on je na pristojnost vezan.

Vpraša se, v kaki obliki odločuje okrajni sodnik o svoji nepristojnosti? V to svrho je treba ločiti postopanje pred glavno razpravo in med glavno razpravo.

Pred glavno razpravo more sodnik odločevati sploh le v obliki sklepa. On torej izreče svojo nepristojnost v obliki sklepa, proti kateremu gre pritožba po §-u 481 k. pr. r. Na podlagi tega sklepa odstopi, 1.) pri krajevni nepristojnosti zadevo drugemu, krajevno pristojnemu, istovrstnemu sodišču; 2.) v slučajih pregreška ali hudodelstva pa obvesti državno pravdništvu.

Kako je poslovati sodniku med glavno razpravo? — Po otvorjeni glavni razpravi more sodnik, končno rešujoč slučaj, odločati edino le v obliki razsodbe. Iz tega sledi naravno, da more okrajni sodnik, ki hoče — sklenivši glavno razpravo — stvar končno rešiti z izrekom, da ni pristojen, svojo nepristojnost izreči edinole v obliki razsodbe. In vendar vsakdanja praksa obliko razsodbe, kakor pozneje razvidno, naravnost izključuje — vsaj v področju okrožnega sodišča v Celju. Nepravilnost te prakse pokaži ta razprava.

Glede na dejstvo, da se v prestopkih le redkokdaj vrše poizvedbe, ampak se redoma odreja kar neposredno na ovadbo glavna razprava, se čestokrat dogaja, da sodnik šele tekom glavne razprave more zapaziti svojo nepristojnost; pokaže se na pr., da je nad 10 K vredna stvar bila ukradena iz zaklenjenega prostora, da je bil obtoženec že dvakrat poprej kaznovan radi tatvine i. t. d. Če je torej stvarni položaj popolnoma pojasnjen in sodnik misli, da je stvar za I. instanco končno rešiti, tedaj po navedenem ne more biti zadržka, zakaj sodnik ne bi izrekel nepristojnosti v obliki rabsodbe.

Toda v praksi se to iz vzrokov umestnosti ne pripeti zlahka. Glavna razprava o prestopkih se more končati — tudi pred končno sklenitvijo — brez rabsodbe. To pa se zgodi potom preložitve. Pri prvi glavni razpravi se n. pr. stvarni položaj ne dá dovolj pojasniti, razpravo je treba preložiti za daljnje poizvedbe, za zaslišanje novih prič, za pridobitev listin i. t. d. In preložitve se izvrši v obliki preložilnega sklepa.

Preložilni sklep pa se razlikuje od sklepov pred glavno razpravo s tem, da proti njemu ni posebne pritožbe v zmislu §-a 481 k. pr. r. Ta sklep je torej samo vmesni, pravdovodstveni sklep, kakor sklep, da se pripuste na novo predlagani dokazi, da se odredi glavna razprava i. t. d. Nekateri v praksi navadni sklepi, kakor izločilni sklep, pravzaprav niso drugo, nego preložilni sklep s posebno motivacijo. Razprava proti ednemu izmed več obdolžencev se »izloči«, oziroma preloži, ker se le-temu ni dostavilo vabilo, preloži, da ni treba cele razprave, ki je stvarno že dognana, prelagati in prišlecem delati novih potov in stroškov. Ednako tudi takozvani odstopni sklep. Seveda pred glavno razpravo je odločilni in odstopni sklep, kakor vsak sklep, s končno razsojo samostojen, in gre proti njemu pritožba po §-u 481 k. pr. r.; primerjaj §-e 114, 57, 48 k. pr. r.

Tako pa, da sodnik glavne razprave ne dožene, ne oznani končne sklenitve, on končno sklenitev odloži na drugo novo glavno razpravo, in pri tem ostane negotovo, če sploh pride do nove glavne razprave. Po preložitvi glavne razprave je stvarni položaj iz razlogov umestnosti in vsled načela upravičenega obtožitelja zopet tak, kakoršen je bil pred glavno razpravo; — zopet je možen samostojen sklep s pristojno pritožbo po §-u

481 k. pr. r. Sleherno glavno razpravo je torej ali končno rešiti v obliki razsodbe, ali pa nekončno v obliki pravdovodstvenega preložilnega sklepa. In če sodnik med glavno razpravo zapazi svojo nepristojnost in posebno, če obtožitelj predlaga naj se »odstopijo« akti zaradi pregreška ali hudodelstva pristojnemu sodnemu dvoru ali državnemu pravdništvu, lahko sodnik razpravo s sklepom preloži s posebno motivacijo, da zaradi morebitnega pregreška ali hudodelstva obvesti državno pravdnišтво v zmislu §-a 450 k. pr. r.

Ta pot je najkrajša in zato umestna in navadna; pot vzklica in razsodbe druge instance je pa očitvidno daljša in zaradi tega redkejša.

Če pa sodnik glavno razpravo sklene, ne pristojna mu drugo, nego da izreče nepristojnost z razsodbo in istočasno obvesti državno pravdnišтво, kedar gre za stvarno nepristojnost. Če se krajevna nepristojnost zapazi šele tekom glavne razprave, bode istotako mogoče glavno razpravo končati in krajevno nepristojnost oznaniti z razsodbo, in v tem slučaju ni treba obvestiti državnega pravdnišťa pri sodnem dvoru (450 k. pr. r. a contrario).

A včasih je sodnik tudi primoran izreči svojo stvarno nepristojnost v obliki razsodbe. Če namreč po preloženih glavni razpravi državno pravdnišтво, ki je bilo glede dognanega pregreška ali hudodelstva po §-u 450 k. pr. r. obveščeno, izreče, da ni povoda za predloge »in linea criminali«, tedaj je okrajno sodišče primorano zopet odrediti novo glavno razpravo. Če se tu doženejo zopet kaka nova dejstva, po katerih se stvarni položaj znači za pregrešek ali hudodelstvo, bo lahko zopet sodnik razpravo pred končno sklenitvijo preložil in obvestil državno pravdnišтво. Ako se pa stvarni položaj nič ne izpremeni in je v njem po nazorih prvega sodnika vzlic izjavi državnega pravdnišťa pregrešek ali hudodelstvo, mora prvi sodnik glavno razpravo skleniti in svojo nepristojnost izreči v obliki razsodbe. Kajti šele, če vzklicno sodišče, to je sodni dvor I. instance ali višje sodišče, stvar odkaže v pristojnost prvega sodnika, je le-ta dolžan, a tudi upravičen soditi meritorno brez odgovornosti (§ 450 in fine k. pr. r.).

V posebnem slučaju je bil A obdolžen prestopka tatvine po §-u 460 k. z. (kradel je sadje), B in C pa prestopka prikri-

vanja po §-u 464 k. z., ker sta ukradeno sadje baje uživala. Sprva je bil A obdolžen hudodelstva tatvine po §-u 171, 174 l. k. z., in ker je pri tatvini rabil orožje in poškodoval lastnika, po §-u 411 k. z. Toda državno pravdnštvo ni našlo povoda, preganjati zadolženca zaradi hudodelstva po §-u 174 l. k. z., ampak je odstopilo akte okrajnemu sodišču v pristojno postopanje zaradi §-ov 460 k. z. in 411 k. z. Pri glavni razpravi je okrajni sodnik B-ja in C-ja v zmyslu §-a 259 št. 3 k. pr. r. oprostil in se obenem glede A-ja, ki je pri tatvini rabil orožje, izrekel v rozsodbi, da ni pristojen. Na vzklic javnega obtožitelja je vzklicno sodišče razsojalo samo glede A-ja, ker je državno pravdnštvo vzklic proti B-ju in C-ju umaknilo. Glede A-ja pa je vzklicno sodišče smatralo vzklic državnopravdnškega opravitelja za pritožbo po zmyslu §-a 481 k. pr. r., rozsodbo z izrekom nepristojnosti pa za sklep, je ta sklep razveljavilo in prvemu sodniku naložilo, da naj postopa po §-u 450 k. pr. r. in naslednjih razlogov: Postopanje »in linea criminali« je bilo vsled odstopa državnega pravdnštva po §-u 90 k. pr. r. ustavljeno in daljnje postopanje ni spravilo novih okolščin na dan, ki bi utemeljile sum zaradi hudodelstva po §-u 174, l. k. z. Če bi torej okrajno sodišče menilo, da je nepristojno, bi bilo postopanje zoper A-ja izločiti in nepristojnost po zmyslu §-a 450 k. pr. r. v obliki sklepa izreči. Kajti določba §-a 260 k. pr. r. je veljavna samo za glavno razpravo pred sodnim dvorom (zaradi pregreška ali hudodelstva).

Da ta presoja ni prava, je razvidno že iz dosedanjih izvajanj, a dokažem naj to še v nastopnem podrobneje.

Najprej opozarjam, da je v tem slučaju državno pravdnštvo vzklicnemu sodišču stvar olajšalo, ko je vzklic glede B-ja in C-ja umaknilo. Brez tega bi vzklicno sodišče ne moglo izreči svoje odločbe na podlagi §-a 481 k. pr. r. tako lahko. Prav v navedenem slučaju je okrajni sodnik že sprva obvestil državno pravdnštvo o dozdevnem zločinu, a državno pravdnštvo je postopanje in linea criminali odklonilo; v tem slučaju je okrajni sodnik moral izreči nepristojnost v obliki rozsodbe, a drugačna rešitev bi bila kriva, ker je ostal stvarni položaj do sklenjene razprave nepredružen.

§ 458 k. pr. r. ukazuje, da se po sklenjeni razpravi takoj razglasi sodba z bistvenimi razlogi, in sodnik ima samo

pravico, da razglasitev sodbe odloži na prihodnji dan. Po sklenjeni razpravi je torej edinole mogoča sodba in drugo nič. Kdaj pa okrajni sodnik sklene razpravo, to je popolnoma njegova stvar, o tem določuje samo on in nikdo drugi, tudi ne vzklicno sodišče.

Logična, neizprosna posledica tega določila je torej: sodnik sklene razpravo, kadar se mu zdi potrebno, in če torej izreče svojo nepristojnost po sklenjeni razpravi, jo more in mora izreči edinole v obliki rzsodbe.

Zato pa tudi vzklicno sodišče nima pravice izreči, da rzsodbo I. instance smatra samo za — sklep. Vzklicno sodišče more rzsodbo prvega sodnika samo iz razlogov ničnosti razveljaviti, ali iz razlogov neprimerne presoje predrugačiti, nikdar pa ne sme rzsodbe I. instance smatrati za sklep in glede te rzsodbe postopati po zmislu §-a 481 k. pr. r. V §-ih 469 in 470 k. pr. r. je določeno, kedaj vzklicno sodišče odločuje v nejavni seji, v §-u 471 in nadaljnih pa, kedaj odločuje v javni seji (načinom rzsodbe). Posebno §-a 474 in 745 določata, kako odločuje vzklicno sodišče o rzsodbi I. instance, in odločba I. instance se tu izrecno imenuje — rzsodba. Tako § 475 odst. 1 k. pr. r.: »če se rzsodba okrajnega sodišča zaradi ničnosti razveljavi,« nadalje § 475 odst. 2: »če je okrajno sodišče rzsrojalo o dejanji, ki je hudodelstvo ali . . .« § 475 odst. 3 pa v tej zadevi, ko je vedno govor o rzsodbi okrajnega sodišča, navaja v odstavku 2 §-a 475 nasprotni slučaj: če je okrajno sodišče o dejstvu, ki je predmet obtožbe, pomotno izreklo (očividno z rzsodbo) svojo nepristojnost, mu vzklicno sodišče naloži novo obravnavo in rzsodbo (— ker se je že enkrat obravnavalo in rzsrojalo). Iz navedenega pa je dovolj razvidno, da § 475 odst. 3 misli edinole na rzsodbo (a ne na sklep) prvega sodnika, kajti § 474 ima za predmet samo rzsodbo prve instance in ukazuje drugi instanci odločevati z rzsodbo; § 475 odst. 1—3 pa navaja samo posebne slučaje rzsrojanja vzklicnega sodišča, v katerih je prvi instanci še naložiti posebej: v odstavku 1., da se stvar izroči drugemu sodišču I. instance; v odstavku 2., da se odredi postopanje »in linea criminali,« in v odst. 3., da se naloži nova obravnavo in rzsodba.

Ker § 261 k. pr. r. bistveno določa, da naj v postopanju o pregreških in hudodelstih sodni dvor I. instance v obliki raz-

sodbe izreka svojo nepristojnost, velja ta § tudi za prestopke že po §-u 447 k. pr. r., ker zakon za prestopke v tem oziru nič drugega ne predpisuje. Nasprotno je po §-u 458 k. pr. r. ta § gotovo tudi izrecno vsprejet za postopanje radi prestopka, kajti § 458 k. pr. r. določa: v drugem pa določila, v 18. poglavju za razpravo postavljena, veljajo tudi za glavno razpravo pred okrajnim sodiščem.

Če bi pa moral vselej okrajni sodnik glavno razpravo s sklepom preložiti in šele potem na podlagi tega sklepa obvestiti državno pravdnitstvo, bi II. instanca sploh ne mogla priti do odločbe o nepristojnosti, in bi torej ne imel nobenega zmisla končni odstavek §-a 450 k. pr. r.: Če pa sodni dvor prve instance — — zavrne pristojnost na okrajno sodišče, le-to ne more več odklanjati svoje nepristojnosti. In če bi I. sodnik in državno pravdnitstvo vkljub večkratni preložitvi in obvestitvi vstrajalo pri svojem predlogu, bi sploh ne prišlo do konca pravde.

Posledica načela, da sodnik po sklenjeni razpravi mora izreči končno odločbo v obliki rzsodbe, je tudi ta, da mora sodnik razpravo skleniti, če med razpravo upravičeni obtožitelj umakne obtožni predlog, in mora obdolženca oprostiti v obliki rzsodbe in je vsaka druga končna rešitev potom preložitve ali ustavitvenega sklepa kršenje zakona.

Iz teh razlogov je, mislim, dovolj jasno dokazano ne samo da je mogoče izrekati nepristojnost v obliki rzsodbe, ampak tudi, da je oblika rzsodbe zakonito predpisana in neizogibna v gotovih slučajih.

Rzsodbe kasacijskega sodišča v tem vprašanju nisem mogel nikjer zaslediti. Pač pa potrjuje moja izvajanja knjižica: »Der staatsanwaltschaftliche Dienst bei den Bezirksgérichtén.« Ta, od pravosodnega ministrstva za državnopravdnitške opravitelje izdana knjižica navaja izrek okrajnega sodišča o nepristojnosti v obliki rzsodbe in citira § 261 k. pr. r. (o izreku nepristojnosti v obliki rzsodbe pred sodnim dvorom I. instance pri pregreških in zločinih) na strani 61. Glede krajevne pristojnosti je pred vsem upoštevati naslednja zakonova določila:

Določbo §-a 219 k. pr. r.: da po pravomočni obtožbi (glede pregreškov in hudodelstev) krajevne pristojnosti ni več moči izpodbijati. Enako § 51 odst. 4.: Če se pred (pravomočno) obtožbo

negotovost o kraju storjenega dejanja odstrani, pristojna nadaljevanje kaz. postopanja sodišču za kraj storjenega dejanja. § 51 odst. 2.: Če se kazensko postopanje proti zaprtemu obdolžencu zaradi pregreška ali hudodelstva pred glavno razpravo ustavi, je glede kakega prestopka pristojno ono okrajno sodišče, v čigar okrožju je obdolženec zaprt. Določba §-a 52 odst. 1 k. pr. r., da je pri prvotni pristojnosti sodišča obdolženčevega bivališča ali njegovo zalotitve stvar oddati sodišču za kraj storjenega dejanja, če to predlaga upravičeni obtožitelj ali obdolženec, je z bok §-a 219 k. pr. r. nedvomno omejena na čas do pravomočne obtožbe.

Ti §-i veljajo nedvomno tudi za postopanje radi prestopkov, kolikor posebnost formalne obtožbe ne pride drugače v poštev. Vsled §-a 299 k. pr. r. je pri hudodelstvih po pravomočni obtožbi nemogoče I. instanci izreči krajevno nepristojnost, ker tukaj odločuje II. instanca (§ 212 k. pr. r., § 8 k. pr. r. novele). V prestopkih pa o pristojnosti ne odločuje II. instanca. Sodnik odredi navadno takoj na ovadbo glavno razpravo, in morejo stranke krajevnost po §-u 219 k. p. r. in navedenih določbah to izpodbijati le pred glavno razpravo, oziroma pred njeno odreditvijo, in pozneje potem vzklica, ker je v prestopkih dopuščen popolni vzklic. Če pa II. instanca potom vzklica lahko izreče krajevno nepristojnost prvega sodnika, mora biti tudi prvemu sodniku prosto, da jo izreče po sklenjeni razpravi sam v obliki rzsodbe (§ 468 odst. 1; 475 odst. 1 k. pr.) Nasprotno dopušča knjižica »Der staatanwaltschaftliche Dienst i. t. d.« I. c. izrek nepristojnosti z rzsodbo samo glede stvarne nepristojnosti.

II.

„Ustavitev“ kazenskega postopanja „in linea criminali“.

V naši vsakdanji praksi je navada, da sodnik, če državni pravdnik ne dobi povoda, staviti predlog zaradi pregreška ali hudodelstva, in če zadevo doloži okrajnemu sodišču v pristojno postopanje zaradi kakega prestopka, potem izda ustavitveni sklep »in linea criminali«. Čestokrat državno pravdnništvo samo predlaga ustavitev »in linea criminali«, a pristojni preiskovalni ali prizvedovalni sodnik na ta predlog izreče ustavitev »in linea criminali« z ustavitvenim sklepom.

Vpraša se, ali je ustavitev »in linea criminali« pravilna, ali odgovarja določilom kazenskega pravnega reda? To vprašanje je zanikati. Kazenski pravni red take ustavitve ne pozna.

O ustavitvi kakega kazenskega postopanja določuje predvsem § 90 k. pr. r. Če namreč državno pravdnništvo, enako tudi zasebni obtožitelj svoj predlog umakne tekom pozvedeb, je kazensko postopanje ustaviti v zmislu navedenega §-a. Tako je tudi po zmislu §-a 109 k. pr. r. in §-a 227 k. pr. r. postopanje ustaviti, če državni pravdnik ali zasebni tožitelj tekom redne preiskave ali pred glavno razpravo zahtevo kazenskospodnega pregona umakne, ali ustavitev preiskave izrecno predlaga, ali izjavi, da ni povoda za daljnje postopanje. Proti volji državnega pravnika in zasebnega obtožitelja in proti njegovemu predlogu more v zmislu §-a 109 k. pr. r. kazensko postopanje ustaviti samo svetovalstvena zbornica ali sodni dvor II. instance (primerjaj tudi §§ 48, 114, 213 k. pr. r.). Zasebno obtožbo je ustaviti razun tega, če zasebni obtožitelj ne stori pravočasno potrebnega predloga, torej vsled zamude zasebnega obtožitelja (§§ 46, 48 k. pr. r.).

O ustavitvi »in linea criminali« govori kaz. prav. red le v §-u 52 odst. 2. Toda tudi tukaj le navidezno. Navedeni odstavek namreč pravi: Če se kazensko postopanje, sproženo proti zaprtemu obdolžencu zaradi pregreška ali hudodelstva, ustavi, predno pride do glavne razprave, je zastran prestopkov, katerih je še obdolžen, pristojno tisto okrajno sodišče, v katerega okraju je zaprt. Tukaj se ustavitev očitvidno predvsem nanaša na slučaj, ko se dotično, pregrešek ali hudodelstvo tvoreče dejanje popolnoma neha preganjati, ko se postopanje zaradi tega dejanja popolnoma ustavi, a obdolženec še ostane sumljiv kakega drugega kaznivega dejanja, ki je prestopok. Nedvomno je v tem §-u tudi slučaj, da se prvotno za hudodelstvo smatrano dejanje pozneje izkaže samo za prestopok. Toda besedo »ustaviti« rabi zakon samo zaradi prvonavedenega slučaja, kajti pod obtožbo je vselej samo dejanje, celo dejanje, ki je le prestopok, in bi že iz kraja spadalo pred okrajnega sodnika, in se radi njega vrši kar postopanje naprej do končne rešitve. Da zakon tukaj ne misli na pravo ustavitve, izhaja prvič iz tega, ker se tukaj določuje samo pristojnost sodišča in se pri sodnem

dvoru »ustavi« postopanje samo glede na pristojnost, in drugič ker zakon o pravi ustavitvi določuje posebej na drugih navedenih mestih.

Prave ustavitve »in linea criminali« torej k. pr. r. ne pozna in takšna ustavitev tudi iz razlogov kazenskega prava ni mogoča.

Stvarno se namreč postopanje ne ustavi, marveč se vrši kaz. postopanje naprej, četudi samo zaradi prestopka pred okrajnim sodiščem. Predmet kazenskospodnemu pregonu je kaznivo dejanje, bodisi že hudodelstvo, pregrešek ali pa samo prestopek; bistvo kaznivega dejanja kakor hudodelstva, pregreška ali prestopka je merodajno samo za stvarno sodno pristojnost.

Ustavitev kazenskega postopanja pa ima tudi jako važne posledice. Od trenutka ustavitve se začne novo zastaranje kaznivega dejanja (§ 531 k. z.) Po ustavitvi se sme začeti nov kazenskospodni pregon radi iste stvari samo v obliki obnovitve, oziroma sodnega sklepa, ki jo ukrene. Ustavitev ima torej tudi jako važne formalne nasledke (§§ 352 k. pr. r. in dr.).

Jasno je, da ustavitev »in linea criminali« teh važnih posledic ne more imeti, — ali z drugimi besedami, da taka ustavitev sploh ni nobena ustavitev. Tudi je mogoče, da se po ustavitvi »in linea criminali« tekom postopanja zaradi prestopkov pojavijo in pozvedo nove okolščine, ki označijo dejanje vendarle za hudodelstvo, — in postopanje »in linea criminali« se zopet začne brez posebnih formalnosti in posebno brez formalnosti obnovitve po zmislu §-ov 352 in dr. k. pr. r.

Tudi kasacijsko sodišče se je v jednom slučaju izreklo o neprimernosti izraza ustavitve »in linea criminali«, ne da bi tudi samo navedlo drug primeren izraz. Poskusimo torej najti pravilen zakonit izraz!

Če se stvarno presoja takoimenovana ustavitev »in linea criminali«, pokaže se, da ta ustavitev ni nič drugega, nego odložitev postopanja »in linea criminali«. Za sedaj namreč ni tehtnih razlogov, da bi se dejanski stan smatralo za hudodelstvo ali pregrešek, marveč se dejanje označuje samo za prestopek. Analogon je najti v §-u 412 k. pr. r., kjer se zaradi neznanega bivališča obdolženčevega kazensko postopanje do obdolženčeve zalotitve odloži in po zalotitvi obdolženca brez kake vmesne formalnosti nadaljuje. Torej je tudi postopanje na predlog držav-

nega pravnosti — »in linea criminali« odložiti. Vkljub tej odločitvi se kazenskospodni pregon zaradi hudodelstva ali pregreška zopet lahko začne brez kake formalnosti, če nove okolščine dejanje označijo za hudodelstvo ali pregrešek.

Ker kaz. pr. red nima posebnega izraza za »ustavitev in linea criminali«, je torej odložitev edini stvarni in zakonito umestni izraz. Spako »ustavitev in linea criminali« pa je preganiti iz prakse.

III.

Kdaj je upravičen okrajni sodnik sam izpustiti iz zavora obdolženca?

V praksi okrajnih preiskovalnih sodišč se čestokrat dogaja, da sodnik po zmislu §-a 191 k. pr. r. izpusti obdolženca iz zavora, če se je njegova nedolžnost nedvomno izkazala. Vprašanje je, ali in kdaj je okrajni sodnik v kaj takega upravičen.

Če se kazensko postopanje proti obdolžencu ustavi, je po zakoniti določbi §-ov 90, 109 in 213 k. pr. r. obdolžencu takoj dati prostost; jednako, če je pravomočno z razsodbo oproščen, a ob nepravomočni oprostitvi ima državni pravdnik pravico takojšnjega ugovora. V teh slučajih se torej obdolženec izpusti s privoljenjem, sporazumno z državnim pravniki, oziroma proti njegovi volji le po odločbi svetovalstvene zbornice, odnosno nadsodišča ali kasacijskega sodišča.

Po §-u 196 k. pr. r. določa preiskovalni sodnik konec preiskovalnemu zavori sporazumno z državnim pravniki; če se oba ne strinjata, tedaj odločuje svetovalstvena zbornica. Iz tega pač izhaja, da preiskovalni sodnik, in torej tudi okrajni, vsled delegacije pozvani preiskovalni sodnik ne more preiskovalnega zavora jednostransko, poljubno končati in obdolženca izpustiti, ampak je vezan na soglasje državnega pravnika, ali na odločbo svetovalstvene zbornice itd.

Kako pa je tekom pozvedeb in odnosno začasnega obdolženčevega pripora? § 178 k. pr. r. daje okrajnemu sodniku pravico, da obdolženca po njegovem (prvem) zaslišanju vzame v začasni pripor do odločitve preiskovalnega sodnika, če obdolženec še ostane dejanja sumljiv in če obstoji kateri v §-u 175 omenjenih slučajev. Po §-u 179 k. pr. r. je vsega, ki je sodišču

izročen ali na povelje preiskovalnega sodnika priveden, tekom 24 ur, odnosno 3 dnij zaslišati. Ko je zaslišan, naj preiskovalni sodnik takoj sklene, ali je obdolženca izpustiti iz pripora ali pa dejati ga v redni preiskovalni zapor. Ker pa po §-u 89 k. pr. r. preiskovalni sodnik, dokler ni predloga državnega pravdnštva, opravlja samo tista opravila, katera se ne dajo odložiti, ne da bi trpela stvar in ne da bi se prekoračil zakoniti rok, in ker izpustitev obdolženca ne spada k tem nujnim razlogom (pač pa ukrenitev zapora): zato preiskovalni sodnik ne more in ne sme razveljaviti tudi začasnega zavarovalnega pripora brez privolitve državnega pravnika, oziroma brez odločbe svetovalstvene zbornice ali celo nadsodišča.

Preiskovalni sodnik pač lahko nemudoma obvesti državnega, navadno pod isto streho poslujočega pravnika, in je sporazum med obema lahko doseči. Okrajni sodnik pa, ki se nahaja mnogo milj daleč od državnega pravdnštva, se seveda ne more tako lahko sporazumeti z državnim pravdnikom. Toda za okrajnega sodnika velja nedvomno tudi določilo §-a 179 odst. 2 k. pr. r., da naj po (prvem) zaslišanju takoj sklene, ali je obdolženca zopet izpustiti iz pripora, ali pa ukreniti proti njemu redni preiskovalni zapor; kajti prvi odstavek tega §-a razlikuje dva slučaja: če se obdolženec izroči sodišču, — torej tudi okrajnemu sodišču, ali če je na povelje preiskovalnega sodnika priveden. Seveda sklep, da se uvede preiskovalni zapor je pridržan samo preiskovalnemu sodniku, in okrajni sodnik sme po zmislu §-a 178 k. pr. r. skleniti samo, da obdolženec ostane v začasnem zavarovalnem priporu.

§ 177 k. pr. r. urejuje slučaj, če osumljenca pripre nepristojni sodnik — torej sodnik, ki ni niti preiskovalni sodnik, niti pristojni okrajni sodnik (§ 89 odst. 1 in 2 k. pr. r.), — ali če ga pripre varnostno oblastvo, in določa, da naj v takem slučaju sodnik ali pa redarstveno oblastvo priprtega brez zamude zasliši in, če ni vzroka, imeti ga dalje v priporu, naj ga takoj izpusti, sicer pa v 24 urah izroči preiskovalnemu sodniku. V tem slučaju »nepristojnemu« sodniku gotovo ni treba privolitve državnega pravnika za obdolženčevo izpustitev. Državnemu pravdniku tudi še o tem, da je ta in ta priprt, ni nič znano, in on torej ne more sodelovati.

Iz določila §-a 89 odst. 2 k. pr. r., ki daje okrajnemu sodišču pravico opraviti poizvedbe, ne čakaje predloge državnega pravnika, in pa iz §-ov 177 in 179 k. pr. r. pač izhaja, da naj okrajni sodnik (in sicer po sklepu »a minore ad majus«: če je upravičen celo nepristojni sodnik — tembolj pristojni okrajni sodnik) po prvem zaslišanju obdolženca izpusti v prostost, ali če ni razlogov za zapor §-a 175 k. pr. r. To je pa jedini slučaj, ker državni pravdnik o stvari nič ne ve; okrajni sodnik je sicer dolžan obvestiti državno pravdnništvo, a do te obvestitve preide nekaj dni, in je akte predložiti šele tekom 8 dnij. Da se pa sodnik z izpustitvijo ne prenaagli, zato mora, če ni okrajni sodnik sam, ampak podrejeni drugi sodnik okrajnega sodišča, okrajni sodnik sklepu za izpustitev pritrditi.

V praksi sem doživel slučaj, da je pozvedovalni sodnik, ko je državno pravdnništvo po predložitvi aktov tekom 8dnevnega roku odredilo daljnje poizvedbe, tekom teh daljnjih poizvedovanj obdolženca izpustil samolastno proti obljubi po §-u 191 k. pr. r., ker je obdolženec sedaj priznal. Državno pravdnništvo se je pritožilo na svetovalstveno zbornico, trdeč, da okrajni sodnik ni bil upravičen izpustiti obdolženca, a svetovalstvena zbornica je potrdila, da je poizvedovalni sodnik v pravici po §-u 191 k. pr. r. Po pričujočih izvajanjih svetovalstvena zbornica ni prav odločila. Tudi jaz sem izpustil obdolženko, ki je bila obdolžena, da je odložila novorojeno dete, tekom daljnjih, po državnem pravdništvu predlaganih pozvedeb v zmyslu §-a 191 k. pr. r., ker se je po zdravniškem preiskanju izkazalo, da je obdolženka še devica — a tega nisem storil iz razlogov upravičenosti, ampak ker je bila pritrditev državnega pravdnništva nedvomna. Če torej okrajni sodnik v takem slučaju obdolženca izpusti, stori to lahko iz vzrokov umestnosti, ker bi predolgo trajalo, da pride pritrditev državnega pravdnništva, in bi moral obdolženec po nedolžnem predolgo bivati v zaporu; sodnik pa to stori na svojo odgovornost.

Če biva aretovanec na kraju sodišča, je umestno tekom 24h predpisanih ur pred (prvim) zaslišanjem obdolženca zaslišati priče in potem po zaslišanju obdolženca skleniti in odrediti njegovo izpustitev, če so za to dani pogoji. Pozneje, po drugem in daljnjem zaslišanju obdolženca pa okrajni sodnik nima več

zakonite pravice, da bi jednostransko dal obdolžencu prostost. Če okrajni sodnik namreč pri prvem zaslišanju obdolženca sklene po zmislu §-a 178 k. pr. r. začasni zavarovalni pripor, mora o tem takoj obvestiti državno pravdništvo (§ 23 izvršilnega predpisa), in odkar je o zavarovalnem zaporu obveščeno državno pravdništvo, ni okrajnemu sodniku več jednostransko, brez pritrditve državnega pravdnštva, sklepati o obdolženčevi izpustitvi. Od časa obvestitve je državno pravdništvo nasproti preiskovalnemu in okrajnemu sodišču *dominus carceris*, in proti predlogu in volji državnega pravdnštva more samo svetovalstvena zbornica ali višja instanca izreči izpustitev obdolženca.

V nujnih, za izpustitev umestnih slučajih kaže torej najbolje, da se brzojavnim potom izposluje pritrditve državnega pravdnštva, ali da se izreče izpustitev na svojo odgovornost, a če je slučaj dvomljiv, počaka, da pride pritrditve državnega pravdnštva.

Dr. Fr. Mohorič.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Lastnica rabokupnega predmeta je legitimovana za tožbo iz naslova pogodbe, sklenjene med njenim možem in zakupnikom. — Pravice iz §-a 1118 obč. drž. zak. ni moči uveljaviti v rabokupnem postopanju, uvedenem na podlagi predajnega naloga (§ 567 c. pr. r.).

C. k. okrajno sodišče v Idriji je razsodbo z dne 14. septembra 1902 opr. št. C 82/2-6 v pravni stvari Neže L. posestnice v K. proti J. K. zaradi naloga za predajo v zakup dane žage za pravo spoznalo:

Tusodni nalog za predajo tožiteljčine, od toženca v zakup vzete žage v K. z dne 2. septembra 1902 K 32/2-1 je veljaven in je toženec dolžan tožiteljici predati omenjeno žago v 8 dneh ter ji povrniti na 163 K 77 v odmerjene pravdne stroške v 14 dneh, vse proti izvršilu.